

ІНТЕГРАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ З ПРОЦЕСОМ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ЯК ОСНОВА ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Калабухова С.В.

Київський
національний економічний
університет імені
В.Гетьмана

Будь-яка інтеграція – це завжди поступове зближення та об'єднання економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії. Стосовно тлумачення поняття інновації, то під ним завжди розуміється новий підхід до організації діяльності, завдяки якому здобуваються переваги над конкурентами. При цьому слід додати, що у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі існує багато різних тлумачень сутності інноваційної активності, але всі вони поєднуються в тому, що основними чинниками інноваційної активності на макрорівні є темпи зростання державних витрат на розвиток науки та освіти, а на мікрорівні - впровадження досконаліших форм організації праці й управління виробництвом. Необхідно підкреслити, що управлінський облік також є системою та галуззю досліджень, тому бухгалтер-менеджер повинен мати відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень та розуміти суть, зміст та особливості внутрішніх бізнес-процесів ще до того, ніж починати ними займатися, а це забезпечуватиме інноваційну активність підприємства.

Отже, поступове зближення та об'єднання нових підходів і ідей у бухгалтерській науці з організаційними структурами управління підприємствами створює нові умови для підвищення їх прибутковості та досягнення стратегічних цілей управління. Таким чином, нові способи управлінського обліку та аналізу й певна сукупність ідей, положень щодо поведінки фірми в умовах конкурентної боротьби на різних ринках формують концепції активізації інноваційної діяльності. Тому стратегічний облік та аналіз конкурентної позиції суб'єкту господарювання загалом і лісогосподарського виробництва зокрема – це основа процесу прийняття інноваційних рішень на насиченому конкурентами ринку та інструмент вдосконалення організаційних структур управління підприємствами.

В економічній літературі, зокрема в управлінському обліку, стратегічний аналіз розглядається як інструмент обробки та надання інформації, що забезпечуватиме формування стратегії організації та реалізації інноваційних рішень. Звичайно інноваційні рішення носять довгостроковий характер, тому важливим елементом при наданні інформації, яка працює на довгострокові рішення, є інформація для функціонального калькулювання собівартості в аналізі рентабельності нових продуктів. Отже, саме система стратегічного обліку надає інформацію, що є необхідною або може бути корисною керівникам вищої ланки у процесі виміру успішності процесу інновацій та розробок нових продуктів і послуг, які дозволять підприємству виходити на нові ринки або на нових споживачів. При цьому, інноваційний аналіз конкурентної позиції підприємства повинен полягати у аналізі рентабельності на основі функціональної калькуляції собівартості розробки нової продукції та послуг за цільовими витратами, тобто у проведенні ABC-аналізу, суть якого - розподілити всі організаційні витрати за окремими ієрархічними або організаційними рівнями. При цьому застосовується розподіл затрат на основі причинно-наслідкових зв'язків.

Вирішення задачі виміру витрат та успішності проведення інноваційних процесів на лісопромисловому підприємстві може реалізовуватися одним з двох способів, а саме: або

шляхом погодження реальних кількісних показників з планованими, що історично застосовувалося в умовах централізованого планування і директивного управління вітчизняними лісопромисловими підприємствами; або шляхом сприяння плануванню та прийняттю рішень на основі надання кількісної інформації, яка допоможе оцінити альтернативні варіанти дій. Другий спосіб надання інформації є досить новим для системи управління інноваційною діяльністю лісопромислових корпорацій. Впровадження системи управлінського обліку, що передбачатиме активну реакцію на надходження великої кількості даних про потреби споживачів, буде потребувати приділення особливої уваги майбутнім періодам, а тому стає пріоритетним напрямком удосконалення всієї системи управління лісопромисловим бізнесом.

Враховуючи, що застосування економічних методів управління лісогосподарським виробництвом має ряд специфічних особливостей, слід наголосити на необхідності впровадження у систему управління лісопромисловими корпораціями таких методів, як прогнозування, нормування, балансування, моделювання, а також економіко-математичних методів та програмно-цільового управління в контексті процесу прийняття управлінських рішень, починаючи від виміру внутрішніх бізнес-процесів, що мають максимальний вплив на ступінь задоволення потреб споживачів та закінчуючи досягненням фінансових цілей організації.

На сьогоднішній день у діяльності лісопромислових корпорацій спостерігається розбіжність процесів планування та програмно-цільового управління. Ця розбіжність полягає у тому, що плани організації лісового господарства, лісогосподарських та лісокультурних робіт, плани протипожежних заходів та гідромеліоративних робіт, плани відпуску лісу, плани лісозаготівлі, плани капітальних вкладень орієнтуються на проміжні показники, які сплановані в багатьох випадках “від досягнутого рівня”. Реалізація системи управлінського обліку дасть можливість застосовувати принцип наскрізного планування, який дозволить врахувати всю сукупність робіт єдиного циклу: відтворення лісових ресурсів – заготівля – обробка та перероблювання лісової сировини – реалізація продуктів та виробів. Ліквідація втрат на стиках циклу дасть можливість збільшити виробництво кінцевої продукції з лісової сировини.

Складність планування роботи лісопромислових підприємств зумовлюється різноманітними техніко-економічними та природно-кліматичними умовами. Поточне і оперативне планування традиційними методами не завжди дає позитивний ефект. Отже, використання математичних моделей беззбитковості діяльності та моделей управління запасами, що застосовуються в управлінському обліку, стає перспективним шляхом підвищення ефективності реалізації функції планування у галузевому управлінні лісопромисловими корпораціями.

По-друге, завдяки такій функції управління як організація взаємодії, управлінський облік дає можливість будувати організаційну структуру лісопромислових підприємств і вести роботу організації лісопромислового бізнесу, виходячи з реальних потреб споживачів; досягати відповідності існуючої організаційної системи новим цілям, встановленим в планових завданнях та визначати функції кожного підрозділу та виконавця, а також здійснити взаємозв'язок цих функцій в контексті взаємної відповідальності, чого не було раніше у вітчизняній практиці господарювання. Як зазначають окремі літературні джерела, основним принципом, на якому будувалася організація управління лісовим господарством, був лінійно- функціональний. Ця практика залишається і зараз. Впровадження системи управлінського обліку в лісопромислових корпораціях дасть можливість розділити управлінську працю за певними конкретними функціями, що створюють передумови для виділення нових центрів відповідальності, та визначити коло осіб, які є необхідними для вирішення поставлених задач і відповідно до яких застосовується принцип делегування повноважень та відповідальності.

По-третє, функції координування та регулювання в управлінні діяльністю лісопромислових підприємств до теперішнього часу полягають в усуненні недоліків та

причин, що викликали відхилення від первісного плану або ходу виробництва. Тобто, увага знову приділяється лише цифрам. Проте, будь-яка організація є двоєдністю формалізованих і персоналізованих відносин. Балансування та координування цих відносин таким чином, щоби вони стали взаємодоповнюючими, є головним організаційним ефектом управлінського обліку, який забезпечуватиме такі показники співробітництва, як результативність, тобто наскільки досягнуто спільної мети; ефективність, тобто наскільки оптимально вона досягнута; осмислювання, тобто можливість досягнення цілі сумісними зусиллями; етичність, тобто саме які засоби були задіяні для досягнення цілі. При цьому, вагомим фактором повинна виступати домінанта “задачі-відповідальність”. Управлінський облік забезпечує можливість перевірки виконавця на відповідність своїй організації. Якщо раніше процес оцінки підлеглих на лісопромислових підприємствах базувався на персональних судженнях і враженнях, то на сьогоднішній день оцінка повинна відбуватися шляхом порівняння результатів його роботи з поставленими на початку періоду задачами.

Стосовно функції регулювання також необхідно додати, що в існуючій практиці управління лісопромисловими корпораціями потребують базисних інновацій підходи до складання проектів управлінських рішень в стандартних і нестандартних виробничих ситуаціях. А саме, для стандартних ситуацій заздалегідь необхідно розроблювати таблиці рішень з врахуванням умов і відповідних дій, що можуть виникнути; а при визначенні відхилень від заданих параметрів увагу слід приділяти найвагомішим відхиленням по центрах відповідальності. Для нестандартних ситуацій кваліфікованість керівника повинна бути такою, щоби він завдяки дотримання принципу єдиноначальності і колегіальності зміг сам приймати управлінські рішення.

Досвід компаній, що запровадили систему стратегічного обліку, показує, що мотиваційні аспекти управління сприяють покращенню виконання роботи окремим працівником. Адже, коли чітко окреслена задача, за яку виконавець несе відповідальність, але при цьому і отримує винагороду завдяки своїм особистим результатам, він чітко оцінює систему розподільчих відносин, в яких головним фактором виступає домінанта “стимули-справедливість”. Економічна зацікавленість в кінцевих результатах праці, справедливість розподілу матеріальних благ стають контурами організаційної культури. Тому нововведення мотивуючих норм та стандартів у системі стратегічного обліку сприяє використанню кожної сприятливої можливості щодо покращення результатів роботи. Діагностика мотивації в лісопромислових корпораціях дасть можливість створити таку стимулятивну систему, яка забезпечить існування тандему “інтереси організації - особисті інтереси виконавця”.

Ще одна функція управління діяльністю лісопромислових корпорацій, якій слід приділити увагу в контексті активізації інноваційної діяльності, є функція контролю. В першу чергу, сам по собі управлінський облік забезпечує більш ефективний контроль, але контроль конкретної дії, тому що досконало неможливо контролювати розподіл операцій загального характеру. Наявність чітко розроблених планів і графіків розв’язання проблем у часі дозволять змінювати рух справ і визначати, коли сталися відхилення. Відмінність контролю в рамках управлінського обліку від традиційних способів контролю полягає в тому, що акцент буде перенесено на самоконтроль, тобто на створення зворотного зв’язку на лінійному рівні без втручання керівництва вищої ланки. В рамках впровадження системи управлінського обліку в лісопромислових корпораціях, слід підкреслити, що у кількісних виразах та бухгалтерських формах повинні відбиватися результати постановки задач планування і розподілу ресурсів. При цьому, в першу чергу система управлінського обліку повинна концентрувати увагу на мотиваційних аспектах управління, а не тільки на традиційних аспектах вимірювання та контролю. Така система буде невід’ємною частиною всієї мережі обміну інформації.

І останній аспект активізації інноваційної діяльності, на якому слід зупинитися, це знання динаміки витрат при забезпеченні динамічного розвитку лісопромислового

підприємства і спрямування діяльності фінансового відділу і бухгалтерії на з'ясування того, що необхідно зробити, замість того, що зроблено. Впровадження системи управлінського обліку на підприємствах лісопромислового бізнесу дасть можливість отримувати інформацію щодо калькуляції витрат на розробку нових видів продукції з метою розподілу витрат, понесених у звітному періоді, між собівартостями реалізованої продукції і товарно-матеріальних запасів на кінець цього періоду для підготовки звітів про прибутки для внутрішнього та зовнішнього користування, а також надасть значну інформацію для прийняття рішень, пов'язаних з виявленням прибуткових і неприбуткових видів діяльності.

Отже, система обліку в лісопромислових корпораціях повинна бути побудована таким чином, щоби демонструвати динаміку різноманітних витрат та їх поведінку у залежності від обсягів виробництва та збуту, часу та управлінських рішень. Зрозуміло, що значна увага при такому підході буде приділятися нормам та нормативам. Але не тим нормам, що встановлювалися централізовано без урахування особливостей конкретного суб'єкта підприємництва, а таким, які виступають засобом виміру фактичної ефективності, допомагають накопичити інформацію про майбутні витрати, а також є корисними в процесі складання проміжних звітів про наявність запасів на складах та вартість збуту.

Серед існуючих способів визначення норм, найбільш доцільним вважається запровадження мотивуючих норм, тобто норм, які можна витримувати, докладаючи розумних зусиль при розумних обставинах. Але слід додати, що розроблену систему нормативних витрат слід інтегрувати у систему управлінського обліку тільки тоді, коли є конкретна мета, з якою передбачається користування даними нормами. Наявність ефективної системи нормативних витрат забезпечить виконання бухгалтером-менеджером своїх функцій, а саме: сприяти оперативному управлінню, постановці задач, плануванню робіт по їх розв'язанню, контролю результатів та наданню інформації за типом зворотного зв'язку по відхиленнях від поставлених задач та причинах відхилень.

Достатню увагу при активізації інноваційної діяльності на лісопромислових підприємствах слід надати системі калькулювання витрат за змінними витратами. Адже, постійні витрати є функцією часу і менше залежать від обсягів діяльності, а калькулювання за змінними витратами є більш зручним для планування, виміру результатів діяльності та контролю.

Також необхідно впроваджувати системи розподілу накладних витрат на основі видів діяльності або функцій. При цьому, враховуючи специфіку лісопромислового бізнесу, детального перегляду потребують ставки накладних витрат за єдиним тарифом. При тому обсязі асортименту продукції, що випускають лісопромислові підприємства, і витрачаннях у кожному цеху на кожний вид продукції різних відсотків часу, доцільніше користуватися окремими ставками цехових накладних витрат.

Варто зазначити, що співвідношення періодів трудового процесу по лісоексплуатації і лісовідновленню та біологічних процесів природного росту лісової сировини на різних етапах відтворення лісових ресурсів значно відрізняються, а це потребує відповідної системи обліку при плануванні витрат виробничих ресурсів і застосування прогресивних інноваційних заходів економічного впливу в управлінні діяльністю лісопромислових корпорацій.

Отже, однією з актуальних проблем активізації інноваційної діяльності лісогосподарського та лісозаготівельного бізнесу постає проблема визначення оптимальних форм інтеграції галузевих та територіальних принципів управління. Розв'язання проблеми узгодженості цілей і економічних інтересів лісогосподарського бізнесу, пов'язаного з виробництвом, заготівлею, обробкою та перероблюванням лісових продуктів, виробів з деревини та їх реалізацією, стає можливим лише на основі широкого застосування програмно-цільового підходу до стратегічного управління

лісопромисловими корпораціями, погодженого планування в їх розвитку і вдосконаленні міжгалузевих пропорцій з орієнтацією на кінцеві економічні інтереси держави.

Реалізація системи управлінського обліку в плануванні освоєння лісових ресурсів промисловими підприємствами західного регіону нашої країни повинна здійснюватися за допомогою динамічних моделей управління, в яких витрати на виробництво та транспортування одиниці сировини і готової продукції приймаються у якості заданих функцій від території районів, концентрації і спеціалізації господарської діяльності лісових галузей та від фактору часу. Тому в сучасних умовах господарювання повинен відбуватися перехід від ретроспективного аналізу минулих подій до оцінки майбутніх економічних вигід в контексті проблем ресурсозбереження, які досить близько торкаються діяльності лісопромислових підприємств, що споживають природні ресурси і на відновлення яких потрібен довгий проміжок часу. Ця ж проблема висувається на передній план, коли акцент управління пересувається на екологічний аспект і потребують розв'язання проблеми охорони навколишнього середовища.

Необхідність активізації інноваційної діяльності на підприємствах лісопромислового бізнесу зумовлена не тільки специфічними особливостями виробничих умов, господарських взаємовідносин і високою динамічністю механізму лісових галузей, а в першу чергу потребами інноваційного розвитку економіки держави та відносно обмеженими природними ресурсами для їх задоволення. Беручи до уваги кінцеву мету лісопромислового бізнесу, яка полягає у постійному забезпеченні потреб суспільства у лісових продуктах та виробках з деревини; дотриманні захисних, рекреаційних та природоохоронних функцій лісу, також необхідно наголосити на таких важливих державних проблемах інноваційного розвитку економіки, як охорона навколишнього середовища, інтенсифікація лісовідновлення, вдосконалення системи управління лісоексплуатацією, забезпечення міжгалузевої координації фінансових інвестицій, розв'язання проблеми ефективності використання трудових ресурсів і підготовка висококваліфікованих кадрів управлінської ланки.

Слід додати, що для активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, на яку впливають також використання сукупності здібностей і творчих обдарувань кваліфікованих фахівців, в освітньому процесі вищих навчальних закладів в циклі викладання облікових дисциплін пропонується удосконалити існуючу методику функціонально-вартісного аналізу та включити зарубіжні методики економічного аналізу, що тісно пов'язані із застосуванням функціональних систем калькулювання собівартості продукції або послуг на основі вивчення функцій будь-якого типу виробництва. Досвід застосування ABC-аналізу на підприємствах європейських країн довів, що розподіл витрат на основі причино-наслідкових залежностей між функціями виробничого циклу і капіталовкладеннями на вивчення потреб споживачів з метою створення нових продуктів більш точно вимірює високий рівень накладних витрат та забезпечує успішність інноваційної діяльності підприємства.